

Gustaf Hellström i Åhus

GUSTAF HELLSTRÖM-SÄLLSKAPET

Medlemsblad nr 16. Årgång 9
Våren 2009

ISSN 1653-0268

Innehåll

Information om årsmötet	2
Ordförandens sida	3
Gustaf Hellström och Åhus (Lennart Leopold)	4
En hamnpromenad (novell av Gustaf Hellström)	6
Styrelsens verksamhetsberättelse för 2008	14
Hellström-Nytt...	15

Om detta nummer av medlemsbladet

Detta nummer anknyter dels till Åhus, dels till den av Hellströms böcker som ursprungligen bar den längsta titeln: *Polismästaren och riddaren Carl Heribert Malmros född 22 febr. 1877, död 15 nov. 1930, sörjd och saknad, barnen*. I *Biblioteksbladet* 1932 skrev signaturen H. K. följande om denna bok:

Polismästarens historia är ett i grunden moget och välbalanserat verk, med en röd tråd spunnen direkt ur vår egen tids problem och intressekonflikter. Personskildringen är fängslande och övertygande, memoaravdelningen – som utgör bokens senare och större del – är full av slående iakttagelser och intelligenta resonemang, även om man reagerar mot ett och annat och ur romansynpunkt kan finna boken alltför uttänjd. Den hör i alla händelser till senaste julflods värdefullaste arbeten och bör anskaffas av alla bibliotek.

Novellen ”En hamnpromenad”, som återges i detta nummer, infördes delvis omarbetad just i *Polismästare Malmros*.

Red.

Årsmötet hålls söndagen den 5 april

Anders Björnsson har valt den spännande rubriken **I modernitetens malström** för sitt föredrag kring Gustaf Hellströms roman om polismästare Carl Heribert Malmros. Datum för årsmötet är den 5 april. Tid: 16.00. Plats: Gustaf Hellströmrummet på Kristianstads stadsbibliotek. Det efterföljande föredraget blir ett samarrangemang med lokalavdelningen av Sveriges Humanistiska Förbund, där Anders Björnsson är riksordförande.

Omslagsbilden visar bogserbåten BJÖRN bogserande den danska fyrmastaren Kaj Hvilsum in till Åhus hamn 1924. Bilden ingår i Jan Heeds samlingar och är hämtad från hemsidan <http://www.tugboatlars.se/Sven3.htm>.

Ordförandens sida

Nu är den i allra högsta grad på gång, boken om Gustaf Hellström och hans författarskap och journalistiska verksamhet. Vi kan redan läsa om den i en bok-katalog (*Svensk Bokhandel*), och i början på sommaren ska den föreligga i Atlantis' utgivning.

En av författarna till boken, Anders Björnsson, kommer till årsmötet den 5 april. Han kommer då att tala om den roman som han också skriver om, en av Gustaf Hellströms främsta, *Carl Heribert Malmros*, en bok från 1931. Romanens fiktive Malmros var polismästare, född 1877 och död 1930. En verklighetens kollega till Malmros var Yngve Schaar, polismästare i Malmö och far till en mycket känd professor i engelska i Lund, Claes Schaar. I dennes bibliotek finns romanen om Malmros med en dedikation av Gustaf Hellström: "Till vännen Yngve Schaar, som genom sitt på samma gång manliga och humana uppträdande i en viss brydsam strejksituation gav mig idén till denna bok." Resten får vi höra om på årsmötet.

Vi kan också glädja oss åt att Hans Alfredson har valt ut sina favoritromaner och börjat läsa in dem som ljudböcker. En av dem är Hellströms *Snörmakare Lekholm får en idé*. Snart finns alltså chansen att ta del av denna kombination av Hellström och Alfredson.

Våra möten är välbesökta, även om alla medlemmar inte kan komma redan av geografiska skäl. Vi har medlemmar runt om i landet, men flertalet finns naturligt nog i Skåne med tyngdpunkten i Kristianstad. Vad som inte är bra är att vårt medlemsantal till synes sjunker, främst av den tråkiga anledningen att många glömmer att betala sin medlemsavgift!

Självfallet vill vi ha så god verksamhet att människor strömmar till våra föreningsmöten och kastar sig över medlemsbladen när de skickas ut, och vi i styrelsen tycker nog att både föredragen och medlemsbladen håller god klass. Men det är då också viktigt att alla som är intresserade av Gustaf Hellströms livsverk – och inte minst de som vill främja kultur i Kristianstad – blir medlemmar i sällskapet och sedan även fortsätter att betala medlemsavgiften.

Sverker Oredsson

Gustaf Hellström och Åhus

Första gången Gustaf Hellström skildrar sommarlivet i Åhus eller ”den närbelägna badorten”, som han skriver, torde vara 1907 i trilogin *Kaos*, närmare bestämt i den uppmärksammade novellen ”Träbenet”. Det sker i slutet av den inledande skildringen av stadsbudet Bohlins slitsamma men förnöjda liv:

Och sommardagar, då han ej var upptagen af arbetet, företog han i sällskap med sin hustru och sin son utflykter till den närbelägna badorten. På eftermiddagen gingo de fram till nöjesplatsen, besågo underligt tatuerade små gossar, åkte gondolbana och pröfvade kraftmätaren, där Bohlin väckte allas beundran. Slutligen stannade de framför dansbanan, där förnäma och tjänstefolk svängde om hvarandra. En stund stodo de och sågo på, men så log stadsbudet, tog sin hustru under armen och drog henne med upp på banan. Förgäfves sökte hon streta mot och värjde sig med ett leende: Inte ska vi också, gamla människor. Men då han svarade: Hvarför inte, följde hon med, ty de voro ju båda lyckliga och dagens färgrika bilder, de tatuerade gossarna, eldoradots hemska trollerier och den skimrande karusellen hade fyllt deras sinnen med en glädje så stor att den kräfde en utlösning, en kroppsansträngning. (*Kaos* 1907, s. 5)

Tanken är förstås att det färgrika och idylliska ska skapa så mycket större kontrast till det trista och begränsade liv som Bohlin ska tvingas föra efter den olycka som inträffar redan på nästa sida i boken. Ironiskt nog drabbas stadsbudet av sitt öde på stationen – och just i samband med att tåget ska avgå med sina förväntansfulla sommarfirare: ”Lokomotivet stod och pustade ånga af otålighet att få komma ut ur den nedrökta perrongen och rusa fram mellan små skogsdungar och åkrar ned till den lilla badorten vid hafvet, där solen sken på det salta vattnet” (s. 6).

Vilken var då Gustaf Hellströms egen relation till Åhus? ”På sommaren fingo vi under senare delen av min barndom vistas på landet”, skriver hans fem år äldre bror Nils i en minnesuppsats, och detta – förstår man – trots familjens knappa ekonomi. Går vi till skildringen av snörmakarromanens Carl Lekholm, som ju har många drag gemensamma med fadern Eric August Hellström, så får vi där den logiska förklaringen till denna extravagans. Allt var i själva verket noga uträknat:

Matematikern hade de sista fyra, fem åren hyrt hälften av en villa i en furuskog vid ett fiskläge ett par mil från staden. Han hade räknat ut, att sol, barrluft och salta bad skulle stärka pojknas kroppar och egga deras sinnen till nya ansträngningar under det kommande läsåret. ”Remonter ska släppas på grönbete, om man vill kräva det mesta ur dem”, brukade han säga. (*Snörmakaren* 1962, s. 238)

Uträkning eller inte, så förstår man ju att sådana somrar måste ha gjort gott för de fyra stadsbarnen, och om Gustaf Hellström som vuxen framstår som naturälskare såddes rimligen ett frö till detta här. Och i likhet med Nils Hellströms minnesuppsats ger *Snörmakaren* en på sitt sätt rörande bild av föräldrarnas strävsamma och uppoffrande slit:

Själv kom [matematikern] ut om lördagskvällarna och tillbragte söndagarna med att kasta varpa tillsammans med några villagrannar. Han kunde kasta varpa tolv timmar i sträck, svärande över det otillförlitliga instrument en mänskas ögonmått och muskelstyrkans anpassningsförmåga voro. Under sina fyra semesterveckor undervisade han hela förmiddagen sommarnöjets kvarsittare i matematik. Lektionerna försiggingo på glasverandan och formler om kateter och hypotenusor ekade i den täta furuskogen. Ända ned till den vita badstranden, där ungdomen tumlade i det långgrundade vattnet, kunde hans barska fråga tränga: "Vad menas med en logaritm?" (ibid)

Åhus nämns inte vid namn i citaten ovan men kopplingen tycks mig uppenbar och bekräftas av novellen "En hamnpromenad", som återges på de följande sidorna. Under en promenad i en helt annan hamn väcks minnen från uppväxt-åren och här är det tveklöst Åhus som är förlagan. Exempelvis var den i novellen omtalade bogserbåten BJÖRN stationerad i Åhus hamn fram till 1963. Den existerar faktiskt fortfarande – renoverad och omdöpt till SVEN – och ligger i Göteborg! (Se hemsidan <http://www.tugboatlars.se/Sven3.htm> för historik och bilder).

För Åhus-kännare i läsekretsen kan novellen säkerligen väcka åtskilliga minnen, och det skulle vara roligt att höra mer om verklighetsbakgrunden. Tiden bör ju vara andra hälften av 1890-talet. Erik och Helge Norlander visar sig vara de autentiska namnen på två av Hellströms kamrater i Kristianstad. Erik var jämnårig med honom och Helge något yngre. Brädgården bör ha tillhört Nils Olsson de Verdier som var timmerhandlare i Åhus. Låg den direkt vid hamnen? Området är rimligtvis Täppet. Tydligt fanns ett kallbadhus där? Var låg nöjesparken på den tiden?

Lennart Leopold

Gustaf Hellström: "En hamnpromenad"

Jag har på min eftermiddagspromenad kommit ned till hamnbron, där jag blir stående och hänger över stenbarriären och av en gammal vana från barndomen spottar ett par slag ned i det bläcksvarta vattnet. Den oändliga vinterskymningen har släpat sig in i mörkret, hamnens bågランプor spegla sig i strömmen som gula, fladdrande vimplar, den långa raden av svarta och grå ångbåtsskrov ha i de skugglösa och tvära övergångarna mellan starkt ljus och natt fått oceanångares dimensioner. Strålkastare belysa deras för- och akterdäck likt teaterscener, där det spelas ett det hårda arbetets monotona skådespel. En och annan replik når mig: Håll an! Stop! All right! Det ryker vitt kring ångvinscharna, lyftkranarna svänga fram och åter som spröten på jätteinsekter, kättingar skramla, tackjärnstackor, pappersmassebalar, antracittunnor hissas och firas, tomma eller lastade godsfinckor glida ljudlöst fram och tillbaka på de tredubbla spåren längs kajen, en svordom, ett skrik, ett nytt: »Håll an!» skär genom kättingrassel, visselpipor och bogserbåtssignaler.

Nu stiger en vit rök som en esprit i den stilla, kyliga luften ur ett av skrovets ångvisslor och sekunden efter eka tullhus och magasiner av visslans hesa, rostiga bölande. Det är en ballastad tramp på utgående. Sakta och majestätiskt svänger den med akterrossarna ännu fastgjorda, sitt höga, svarta skrov. Besättningen springer fram och tillbaka, äntrar trappor, försvinner i skott, medan gubben står lugn och trygg uppe på bryggan med högra handen om maskintelegraf. Plötsligen ertappar jag mig själv med att stå och svära: Satans tjuvgubbe, förbannade snålvarg! Det är nämligen helgdagsafton och jag vet, hur det känns framme i skansen att nödgas sätta näsan ut till sjöss en kväll som denna, då staden bjuder inte bara på den vanliga bion och ölkrogarna, utan på danslokaler och hundratals fabriksflickor, som ha natten på sig och ingen fabriksvissla att tänka på tidigt på morgonkröken. Men det finns andra som komma att tacka honom. Det är väl några hundra kronor han sparat in åt rederiet med att på detta sätt helga minnet av de tre vise männens tribut åt världens frälsare.

Tankarna komma och gå, minnen av resor, tankar på resor, som förestå. Långa timmar i järnvägsakupéer med främmande länders landskap susande förbi som glimtar in i en främmande familjs vardagsvanor, långa, sömnlösa nätter i det överhettade sovvagnsbåset med hjulen dunkande mot skenskarvarna som de feberheta pulsslagen hos en människa, som svävar fram med drömmens snabbhet och brådska och ändock aldrig hinner fram i tid. Långa timmars vankande fram och tillbaka på en ångares promenaddäck med ingenting annat än vatten sedan dagar så långt ögat kan nå och albatrosser glidande i vida lovar midskepps eller gungande på en oceanvåg mitt ute i Atlanten, en vit prick högst uppe på det hushöga vågbrottets fräsande vita skum. Långa nätter i den kvalmiga hytten, medan kroppen följer båtens stampningar eller rullningar och

maskinen dunkar tungt och hårt som ett dödstrött hjärta på en stackars utsliten familjefar, som gör sin sista insats mot livets vidriga väder och vindar.

Utan att veta det och utan att vilja det, har jag kommit ned på kajen och vankar fram mellan godsfinckor, högar av pappersmassa, stenkolk och bomullsbalar och återigen går jag och tuggar på samma fråga, som så länge jag minns fyllt mig, varje gång jag strövat längs en hamnkaj eller från stranden sett ett fartyg stäva ut mot främmande land. Det är en melankoli av ett alldeles särskilt och sällsamt slag, som jag knappast kan definiera och vars orsak jag aldrig kunnat förklara. Jag kan följa en vän till ett snälltåg, som för honom ut i världen, jag kan ligga om natten och höra nattexpressen susa förbi: det kan komma mig att spritta till av en plötslig längtan eller lämna mig helt oberörd, beroende på stundens stämning eller mina tillfälliga önskningar. Men ett järnvägståg har aldrig kommit mig att känna denna underliga sorgsenhet, som stiger upp inom mig vid åsynen av ett fartyg, då landgången drages in och trossarna kastas loss. Det är en melankoli, som ingenting har att skaffa med återhållen eller vingklippt längtan, ingenting med drömmar, som gått i kvav. Den är snarare som ett gammalt sår i själen, som börjar värka, ett sår jag fått, jag vet inte när eller var, en desillusion, som stannat kvar som minnet efter en stor sorg, vars hårda slag jag ej längre kan erinra mig.

Varför? Jag vet det inte. Jag har inga sorgliga minnen från sjön, knappast ens från min monotona beväringstid ombord på en av Hans Majestäts pansarbåtar. Jag har heller aldrig varit sjösjuk. (En person som kan tåla ett respektabelt kvantum visky är så gott som immun för den åkomman. Bevis: engelsmännen.)

Det fanns visserligen en tid, då också jag drömde mig själv som en ung och oförfärad sjöfarande man på världshaven. Men det är många Herrans år sedan dess och några djupa ärr i själen har uppvaknandet ur denna dröm ej lämnat, när eller på vad sätt detta uppvaknande nu skedde. Jag har lekt med barkbåtar som alla andra pojkar, vilkas barndomssomrar förlagts till fisklägen eller idylliska hamnplatser. Jag har vid mognare och mera tilltagsen barndomsålder klättrat i vanter och tiggat sjömanskåx ombord på svarta kolskonare, som kommo från England eller seglade med L. O. Smiths brännvin till Spanien. Men högre än till mårnen vågade jag mig aldrig, och jag tror inte heller längre ut än till bogsprötets eselhuvud. Och vad skeppskåxen beträffar erinrar jag mig ännu, att jag tiggade mig till dem, inte så mycket för den lukulliska njutning de skänkte mig som för äran att kunna visa kamrater, hur pass buss man var med den nyinlöpta skutans besättning. Det rätta sjömansgryet hade jag inte. Och jag måste tidigt och utan smärta ha kommit underfund med att så var fallet.

— — —

Inklämd mellan två stora engelska koltramps, svarta som sjåare och med mönjefläckar som lappar på kläderna, brutala i de raka, tunga linjerna och de korta, tjocka masterna med sina stretande lastbommar, ligger en fregattacklad seglare. Jag skulle kanske knappast ha lagt märke till den, om det inte varit för fullriggartacklingen och de något förstagade masterna, som i sina graciösa linjer

ge ett intryck av en kropps spänstighet och en materias motståndskraft. Det är ett ljusgråmålat skrov med klipperskeppets skarpa bog och utfallande förstäv. Mitt i denna vinterkvälls tilltagande kyla, då man tycker sig känna, hur vattnet börjar frysa till inne längs kajskonungen, kommer fullriggaren mig att tänka på lustjakter och sommar, solglittrande fjärdar mellan grankläddsvarta öars taggiga konturer. Jag blir stående och ser ned på däcket, vars reling ligger i jämnhöjd med kajkanten, medan jag känner det, som om ett virrvarr av vaga och stridiga minnen kämpade mot varandra inom mig för segern och med den klarheten, den distinkta formen. Däcket ligger tomt, med presenningar över lastluckorna, och en stor, våt fläck, som ser svart ut i det kalla ljuset från kajens båglampor, ger vid handen att det inte är längesedan det svablades, helgdagen till ära. Det brinner ljus i skans och kajuta och röken stiger ur kabysens lilla skorstensrör, taggigt och bränt i kanten.

Plötsligt öppnas skottet till skansen. En sjutton-, aderton års pojke kommer ut, naken till byxlinningen, hämtar en pyts framme vid ankarspelet och får upp den fylld med vatten. Och så börjar han lördagstvagningen: huvud, och hals, bröst och armar och rygg, obekymrad om han har åskådare eller ej.

Med ens är det en röst inom mig som ropar: Roland av Landskrona! Och i samma ögonblick står ett minne för mig, ett minne från många, många år sedan. Det kryper ej sakta fram för min blick, den ena detaljen mödosamt släpande den andra efter sig, till dess bilden blir hel. Det springer fram med ens, levande klar, i bestämda skarpt avskurna scener, som akterna i en tragedi.

— — —

En morgon kom Erik Norlander och hans bror Helge, som bodde nära hamnen vid de Verdiers brädgård, springande till vår villa och förklarade:

– Dä har kommit en stor fullriggare in i da morse. Björn bogserade in den.

Det var inte ofta en fullriggare angjorde vår hamn, Redan ett barkskepp eller en brigg var ett evenemang. I allmänhet fick man nöja sig med gamla ryggbrutna skonertar, otympliga som baktråg, som till rederiets oerhörda förundran lyckats klara Nordsjön och kommit i hamn, utan alltför mycket vatten i kollasten. Det fanns till och med långa veckor, då man fick hålla tillgodo med slätskonare eller galeaser från så litet romantiska hamnar som Brantevik och Lerhamn, lastade med den ännu mera prosaiska makadamen. Men en fullriggare! Underrättelsen skulle ha upptagits som ett av Erik Norlanders vanliga skämt med en på förhand godtrogen entusiast, om inte det lilla tillägget: Björn har bogserat in den, gav en viss sanningsenlighet åt uppgiften. Och när han minuten efter ytterligare preciserade den med förklaringen att fullriggaren var grå till färgen och hade dubbla bramsegel, fanns det ingenting annat att göra än att tro honom.

Det blev språngmarsch ned till hamnen. Och där låg den. Redan på långt håll kunde man skymta dess höga, stolta masttoppar över alarna, som kantade barrskogen.

– Ser du att den har dubbla bramsegel? ropade Erik.

– Ja, ja.

Det fanns redan en hel del folk, som samlats på kajen för att betrakta den ovanliga nykomlingen. Framme på backen stod en ung man med bar överkropp och tvättade sig i en pyts: huvud, hals, bröst, rygg. Han kunde väl inte vara mer än sexton, sjutton år, hans axlar hade ännu inte fått den riktiga bredden, det fanns ännu något av adolescens över ryggens muskler, men armarna voro kraftiga och brunbrända som på en härdad och hårdarbetad karl. Han såpade in sig som om han varit fullkomligt omedveten om den uppmärksamhet, som ägnades honom. Ett lockigt, brunt hår satt kletat ned i pannan, vattnet dröp ur hans ansikte.

– Tvi fan, sade han och spottade som om han fått såplödder i munnen.

– Var kommer ni ifrån? var det någon, som frågade.

Han såg upp, torkade sig med händernas avigsida i ögonen och plirade. Så kom det lugnt, sävligt och alldagligt på skånska och med en röst som hade både ynglingens och skånskans hjärtlighet och goda lynne:

– Santiago mä guano.

Och så återgick han till tvagningen.

Vi pojkar sågo på varandra med vidöppna munnar. Santiago... Det låg i Chile. Han hade alltså rundat Kap Horn, han hade krossat Atlanten. Guano var visserligen ingen romantisk last, men därigenom att den kommit så långt bortifrån fick den i alla fall något av poesi över sig.

Han vräkte det smutsiga vattnet över relingen, satte pytsen ifrån sig framme vid ankarspelet och försvann in i skansen, som en människa, som just varit ute i Hanöbukten och pilkat torsk.

Vi pojkar stodo stumma av beundran och en återhållen hänförelse som komma oss att draga djupt efter andan. Och i väntan på att *han* åter skulle visa sig, betraktade vi fartyget. En sådan form, sådana linjer, sådana svindlande höga master! Och allra längst ute på rånocken till övre bramseglet hade han hängt och dinglat mitt ute i Atlanten, där det gick vågor höga som hus...

Vi sågo dit upp. Sedan sågo vi på varandra. Till sist stirrade vi mot det öppna skansskottet, bakom vilket han försvunnit.

— — —

Så kommer nästa scen, utspelad i ett Arkadien av tallskog och villor. Jungman Arnold Blom från Landskrona och jag ha blivit oskiljaktiga vänner om kvällarna, när lossningen är slut för dagen, aftonskaffningen överstökad och han inte har vakten. Hur vi blivit så goda vänner minns jag inte längre och vad han kunnat ha för intresse av mig förstår jag lika litet. Jag måste då ha varit en tolv, tretton år. Det enda jag vet med säkerhet är, att jag redan vid denna tid kommit underfund med att jag inte hade det riktiga sjömansblodet i ådrorna, eftersom jag fick svindel redan då jag stod i märsens mastkorg. Vad vi talade om har jag ingen aning om. Men så tydligt som på en biografduk ser jag honom och mig själv vandra omkring i furuskogen, där trädens skuggor bli allt längre och den mjuka, hala gräs- och barmattan allt rödare. Och jag ser mitt eget ansikte lysa

av en övermänsklig beundran för denne långe, förvuxne, smalaxlade pojke med fjun på hakan och klädd i en blå, skrynkelig, dubbelradig sjömanskostym. Det är en oförställd hjältedyrkan av ett stackars människobarn, som vet med sig, att han ingenting duger till, eftersom det kittlar i magen på honom, redan då han kommit ut till bogsprötets eselhuvud, dyrkan för en man, som varit i Santiago, rundat Kap Horn, krossat Atlanten, genomlevat tusentals livsfaror och upplevat lika många äventyr i hamnar, vilkas namn han uttalar med samma alldagliga och sävliga likgiltighet: Glasgow, Liverpool, Amsterdam, Galveston, Buenos Aires och så vidare i oändlighet.

Jag har också ett annat skarpt biografduksbegränsat minne av honom. Jag har tydligen tigt min mor att få be honom hem till kvällsmat. Vi sitta kring bordet ute på verandan. Han är lite fumlig med kniv och gaffel. Själv kan jag ingenting äta. Jag bara ser förstulet hela tiden på de andra medlemmarna i familjen, far, mor, bröder, syster. Det är bara en sak jag vill läsa i deras ögon: samma gränslösa beundran som jag själv hyser för honom. Och jag finner den inte. Min far säger inte mycket. Min äldste bror, som redan är student och medicinare och som kommit hem med människoben i kofferten, som han ska läsa på under sommaren, och för vilken jag hyser en oerhörd respekt – han, denne min bror, ser mest ut som om han kände sig besvärad. Det är endast min mor som talar med hjälten. Liksom på den vita duken ser jag hennes läppar röra sig, ser den något sorgsna och medlidsamma blicken i hennes ögon, när hon betraktar min avgud, men hennes ord erinrar jag mig inte längre. Jo, när han har gått och jag står i undran och bävan för att vänta på domen över honom – det är för att höra den jag inte följt honom till skutan – säger hon: Stackars pojke och stackars föräldrar. Och så vänder hon sig till mig: Måtte du aldrig få sådana griller i huvudet.

– Nej, svarar jag, det behöver mor inte va rädd för, för jag *duger* inte.

– Gudskelov för det, säger hon, medan jag vänder mig bort i äckel över min egen och mödrars feghet.

Så kommer sista akten.

Det är söndag, vid dansbanan i skogen. Uppe på en träläktare sitter musiken, två fioler, en esskornett, en bastuba och en trumma, med ett batteri tömda och fyllda ölfaskor vid fötterna. Svetten rinner ur ansiktena på dem, esskornetten och bastuban ha så mycket saliv i munnen, att de jämt och samt måste ta instrumenten från läpparna och skaka spotten ur munstycket. Dansbanan är fylld till trängsel av människor i en solbelyst sky av damm. Det är en svettdrypande massa, som snurrar runt till tonerna av en trestegare, sakta, med en på samma gång sirlig och sorgsen söndagspassion, drängar och pigor från Yngsjö, drängarna med dubbla mullbänkar som komma dem att se ut som vita negrer med gröna tänder, mössan på nacken, det råggula håret fastklibbat i pannan och brännvinsstanken ur munnen som en osynlig rök; pigorna med den svarta sidenschaletten djupt neddragen i pannan, blommiga eller rutiga ylle-

blusliv, svarta kjolar som de hålla upp med vänstra handen i ett manhaftigt grepp och en näsduk bak i skärpet, där kavaljeren skall placera sin svettiga hand. Där är köpingens manliga och kvinnliga urinvånare och villornas jungfrur, här och där en och annan sjöman, unga tullvaktmästare och lotslärlingar med kronans mössa reglementsenligt på huvudet. Runtomkring dansbanan stå villornas ungdomar, kulturellt överlägsna och småmysande kritiska. Ett och annat par av denna kategori rör sig också uppe på banan, men de le ironiskt för att visa sina jämlikar, att de inte dansa på allvar, utan endast av ett slags löjligt behov av att blanda sig med folket, och så att säga vara ett med naturen. Och så, bland åskådarna, är det också polis Svensson, allvarlig, tung, satt, bredaxlad, med fjärdingsmansmössa på huvudet och en knölpåk i högra handen.

Solen gassar, det ångar kåda och barr från träd och mark.

I pauserna mellan danserna tar marknadslivet vid. Ett positiv borta i den ädelstensgnistrande karusellen spelar upp och en vit häst börjar trampa runt där inne, medan en man med vitblommig väst och yviga svarta mustascher står vid sidan av en trätiger och ringer ilsket i en klocka. Från skjutbanan höres den underbart sköna skjutbanefrökens gälla locktoner. Hon har svart lugg ned i pannan, sköldpaddskam med diamanter i nacken, svarta kanter under naglarna och en vit blus med fingeravtryck i brösttrakterna. Också hon har en klocka, med vilken hon interfolierar sin vältalighet om fem öre skottet, sex skott för tjugufem öre. Utanför vaxkabinettet svarar en bastrumma för att rikta allmänhetens uppmärksamhet på alla de märkvärdigheter som enligt ett program, målat på baksidan av vit vaxduk, väntar den vetgirige och kunskapstörstande där inne: den ryske matrosen, som mördade hela besättningen, tretton man, ombord på skonaren Popovitj. Obs! Alla tretton liken synas! Kejsar Frans Joseph, Bismarck och Kvinnan med ett dolkstyng i bröstet. Obs! Man ser bröstet höja och sänka sig medan blodet forsar ur det centimeterlånga såret! Dessutom. Obs! Endast för vuxna över femton år. Obs! Anatomiskt-hygieniskt kabinett. Obs! Så är där de övriga attraktionerna: Världens mest tatuerade kvinna, tatuerad över hela kroppen, världens underbaraste djur, det enda i sitt slag (ett bältdjur i en Tantos sockerlåda) och så vidare.

Och så är där den för mig största attraktionen: Jungman Arnold Blom från fullriggaren Roland av Landskrona. Han känns inte riktigt vid mig i dag. Vi ha bara bytt ett par ord, vid vilka jag hunnit konstatera att han luktade som en hel karl, det vill säga brännvin och öl. Han hade ett besynnerligt, på samma gång beslöjat och vilt uttryck i den eljest ljusblå, klarögda blicken. Jag förtröt inte hans kylighet mot mig. Han var inte bara hjälte, utan också karl. Men jag följde honom ständigt med ögonen, beundrade den utsökta ledighet, med vilken han rörde sig i dansen, och gillade till fullo hans val av moatjéer, unga, stora, ljusa kvinnor, sådana som jag själv en gång i tiden skulle förälska mig i, när jag blev vuxen.

Solen dalar. Nu ligger den snett in över dansbanan, rakt i ansiktet på musiken, vars kinder skina som immig koppar. Och nu är tiden snart inne för

slagsmålen. Tack vare trängseln, ölet och brännvinet ha kontroverserna uppe på dansbanan blivit allt tätare. Nästan under varje dans har det förekommit ett slags blodpropp i cirkulationen av alltmåra perniciös karaktär; två par ha törnat ihop: männen bli stående och rulla vitögon mittemot varandra, medan mullbänkarna hotfullt vändas i munnarna. Vilket ögonblick som helst kan katastrofen komma.

Plötsligen ser jag en lotslärling springa fram till polis Svensson, som skyndsamt ger sig i väg i riktning mot karusellen. Med en del andra människor följer jag efter. Mycket riktigt: bakom karusellen är det en tät cirkel av åskådare. Inne från ringen stiga kvinnoskrik: Jyns, Anners, lä va hanom! Jyns, hör du inte! Och mellan dessa klagorop höres det tunga flåsandet av män i häftig rörelse och de mumlande svordomarna från sammanbitna läppar. Det blixtrar till i en kniv allt emellan. Då ser jag mitt inne i klungan av Yngsjödrängar ett par av besättningen från Roland. Jungman Arnold Blom är inte där. Men jag upptäcker matros Pettersson, en liten satt karl med blodet sprutande ur ett brett sår i vänstra kinden. Ett ögonblick står jag andfådd, darrande som ett asplöv, förtvivlad över att se Rolands besättning bita i gräset för vanliga Yngsjödrängar. Om bara Arnold vore här! Om han bara kunde komma!

Jag vänder mig om och ser bort mot dansbanan i ångest. Och där, följd av halva dansbanan, kommer han. I språngmarsch, som en hjälte skall komma, med eld i blicken och händerna knutna! Jag springer honom till mötes.

– Arnold, flämtar jag, dom har skurit matros Petterson.

– All right, all right, jag kommer, jag kommer.

Jag går sakta efter. Mina ben vilja knappast bära mig. Jag skakar i hela kroppen. Och på samma gång känner jag en ljuv lättnad. Jag *vet*, att nu är Rolands ära räddad och att de föraktliga Yngsjödrängarna snart ska få mullbänkarna slagna ur käften.

Jag går, som sagt, långsamt tillbaka med bultande, men honungssött hjärta.

Då, med ens, blir jag stående orörlig, bokstavligen lamslagen. Jag ser jungman Arnold Blom rusa runt den allt tätare cirkeln. Han gör bocksprång som om osynliga makter hindrade honom från att kasta sig in i striden. Och hela tiden skriker han: Dom djävla bondknölarna har skurit matros Petterson, dom djävla bondknölarna har skurit matros Petterson. Dom djävla knö... Han själv och hans röst försvinna för att minuten efter dyka upp på andra sidan cirkeln. Petterson. Dom djävlar har skurit matros Petter ...

Till en början förstår jag inte. Varför kastar han sig inte in i striden, han, i vars händer avgörandet ligger? Är det ett bärsärkaraseri han måste övervinna, innan han kan målmedvetet gripa in, eller är det fruktan att slå fienderna sönder och samman, som avhåller honom?

Först en stund efter förstår jag. Han är feg. Han vågar inte. Jungman Blom från Roland av Landskrona, han, som kom från Santiago med guano, som rundat Kap Horn, som krossat Atlanten, legat och klängt längst ute på överbramseglets rånock för att bärga seglet i rykande storm – han vågar inte möta några vanliga

snustuggande Yngsjödrängar. Han bara springer runt, fäktar med armarna och skriker: Dom djävlna har skurit matros Petterson ...

— — —

Och så är det epilogen.

Jag kan inte erinra mig att jag sedermera någonsin sökte upp jungman Arnold Blom. I så fall skulle jag minnas det, kunna ”se” honom och mig själv promenera i barrskogen under de himmelsvitt förändrade förhållanden som inträtt efter denna söndag. Jag tror, med kännedom om min natur, att jag måste ha undvikit honom och ensam burit på min gränslösa sorg. Jag är så mycket mera övertygad därom som det först på de sista tio åren lyckats mig att ta människor som de ska tas, det vill säga som de äro.

Men jag minns att jag stod på den långa badhusbryggan den sena sommareftermiddag, då Roland av Landskrona bogserades ut till havs av Björn. Det var strax innan solen skulle gå ned, det låg en rödgul, glittrande solgata långt ut och den låg just i farleden. Och i detta glittrande rödgula satte Roland av Landskrona segel, alla klutar, som spändes av den vaknande aftonbrisen.

Då böjde jag mig över badhusbryggans räcke och storgrät. Något så vackert, så överjordiskt skönt hade jag aldrig förut sett som detta smäckra klipperskepp, med vita, buktande segel länsande undan på en gata av guld. Och i all denna skönhet levde han, den fege jungman Arnold Blom.

— — —

Jag rycker till. Pojken, som tvättar sig nere på backen, tilltalar mig. Han säger:

– Vad fan står herrn här och glor för?

– Förlåt, stammar jag och vänder tillbaka till staden mellan godsfinkor, bomullsbalar, antracithögar och styckegods. Och under tiden tänker jag: Är det denna händelse jag först nu, tack vare en tillfällighet, erinrar mig, som gjort att jag ej kan se ett fartyg gå till havs eller stäva ut mot okända öden, utan att fyllas av en alldeles särskild och sällsam melankoli?

Jag vet inte ...

Ur *Mannen vid ratten* (1926)
Ursprungligen publicerad i
Dagens Nyheter 19.4.1925

Gustaf Hellström-sällskapets verksamhetsberättelse för år 2008

Styrelse

Sverker Oredsson	ordförande
Eva Ström	vice ordförande
Bo Book	kassör
Anders Bojs	sekreterare
Lennart Leopold	redaktör medlemsbladet
Övriga ledamöter	Marta Ondrus, Sigurd Rothstein och Nils-Eric Sandberg (den sistnämnde t o m 080929)

Revisorer och valberedning

Revisorer har varit Elsa Christersson och Britt-Marie Nordström. Valberedning har varit Roland Persson, sammankallande, och Hans Holmberg.

Medlemmar och medlemsavgifter

Årsavgiften är 100 kr för medlem och 50 kr för familjemedlem. Årsavgiften för juridisk person är 1000 kr. Ständigt medlemskap kan lösas för 2000 kr (gäller ej juridisk person). Vid årets slut hade endast 41 av 82 registrerade medlemmar betalat sin årsavgift.

Ekonomi

Inkomsterna (medlemsavgifterna) för år 2008 har uppgått till 6950 kr. För boken *Det var ingen tjusande idyll* har Carl-Olof och Jenz Hamrins stiftelse i Jönköping bidragit med 203 625 kr. Styrelsen tackar för det frikostiga bidraget.

Utgifterna för 2008 var 9855 kr. Bland utgifterna märks möteskostnader 1246 kr, styrelsekostnader 560 kr, medlemsbladet 2250 kr (exklusive porto) och datakostnader 3524 kr (varav hemsidan 1036 kr).

För en utförligare ekonomisk redovisning hänvisas till bilaga, som delas ut vid årsmötet.

Medlemsblad, mötesverksamhet och informationsverksamhet

Medlemsbladen 14 och 15 var särskilt inriktade på Gustaf Hellströms tid som *Dagens Nyheter*s korrespondent i London, varvid även hans Irlandsresor uppmärksammades.

Vid årsmötet den 6 april berättade professor emeritus Per Rydén om Hellström och de Olympiska spelen 1908.

Vid höstmötet den 12 oktober talade Sigurd Rothstein om Hellströms resor till Nazityskland och Sovjetunionen på 1930-talet.

Medlemsrekryteringen under året har varit dålig. Dock har *Kristianstadsbladet* frikostigt informerat om sällskapets verksamhet.

Övriga aktiviteter

Bokprojektet har gått i land. Förutom det generösa bidraget från Hamrinska stiftelsen i Jönköping har kontrakt skrivits med bokförlaget Atlantis. Boken beräknas komma ut i juni 2009.

Vid bokfestivalen den 30 augusti hade sällskapet sedvanligt bokbord, och dessutom talade Eva Ström och Lennart Leopold kring Gustaf Hellström och kvinnorna – i fiktion och verklighet. Liksom tidigare år har Anders Bojs och Hans Holmberg genomfört vandringar i spåren av Hellström och Böök.

Styrelsen

Hellström-Nytt...

Sällskapets bok om Gustaf Hellström

I juni kommer vår Hellström-bok på Atlantis förlag. Titeln blir *Det var ingen tjugonde idyll. Gustaf Hellström och hans tid*. Omslagets porträtt målades av Nils von Dardel i Senlis 1914. Boken ger översikter men framför allt fördjupningar i Hellströms mångskiftande liv och verk.

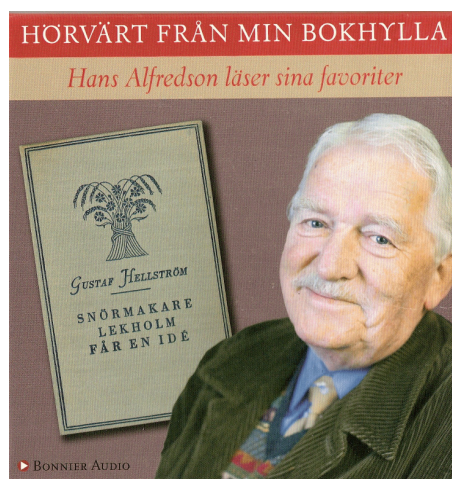
Höstens medlemsblad

Grundstommen i nästa medlemsblad blir Hellströms brev till Fredrik Böök. Dessa bådas relationer blir också ämnet för höstmötet, som vi tänker oss som ett diskussionsseminarium med Hans Holmberg och undertecknad som inledare.

Hasse Alfredson läser en favorit

I april kommer Hellströms främsta roman, *Snörmakare Lekholm får en idé*, som ljudbok på Bonnier Audio. Det är Hans Alfredson som har valt att läsa in den för den serie som han kallar "Hörvärt från min bokhylla".

Undertecknad har haft möjlighet att höra den i förväg och kan därför vittna om att uppläsaren förmedlar romanens händelser och gestalter på livfullaste sätt, varvid hans skånska idiom utgör en extra krydda.

Lennart Leopold, red.

För livets alla skeden...

Vi vill vara en vän för livet. Både i med- och motgång. Därför har vi egna specialister inom företag, aktiehandel, juridik, försäkring och Private Banking som kan hjälpa dig genom livets alla skeden.

Välkommen till en bank för livet!

Gustaf Hellström-sällskapet är ett ideologiskt fristående sällskap, som verkar för att lyfta fram Gustaf Hellströms litterära författarskap och journalistik. Sällskapet har sitt säte i Kristianstad.

Adress: c/o Stadsbiblioteket, Föreningsgatan 4, 291 32 Kristianstad.

Hemsidans adress: www.gustafhellstrom.se

Styrelse: Sverker Oredsson, ordförande, Eva Ström, vice ordförande, Bo Book, kassör, Anders Bojs, sekreterare, Lennart Leopold, Marta Ondrus och Sigurd Rothstein, ledamöter.

Hedersmedlemmar: Hans Holmberg och Bengt Tomson.

Medlemsblad: Lennart Leopold, redaktör.

Hemsida: Lennart Leopold, web-redaktör.

Medlemsavgift: 100 kronor för enskild medlem, 150 kronor för familj och 1000 kronor för juridisk person. Engångsavgift för ständigt medlemskap är 2000 kronor (gäller ej juridisk person). Betalas på **bankgiro 5584-8147**. Glöm inte att ange namn och adress!

Sponsor: Sparbanken 1826